

ISO Energy Management Standard ISO 50001:2011

S.A.H.GHANI

History of ISO 50001

استاندارد های بین المللی طبق قواعدی به صورت پیش نویس آماده می شوند .

وظیفه اصلی کمیته های فنی ، تهیه استاندارد های بین المللی است . پیش نویس استاندارد های بین المللی که در کمیته های فنی پذیرفته می شوند ، به منظور رای گیری در میان اعضاء به گردش در می آید . انتشار یک استاندارد بین المللی مستلزم تأیید حداقل ۷۵٪ اعضایی است که در رای گیری شرکت می کنند .

ISO 50001 بوسیله کمیته پروژه ISO/TC۲۴۲ مدیریت انرژی تهیه شده است .

کمیته پروژه ISO/TC ۲۴۲

Status of ISO 50001:

**Under development by ISO
Project Committee 242;
52 countries participating**

**Draft International
Standard released April
2010**

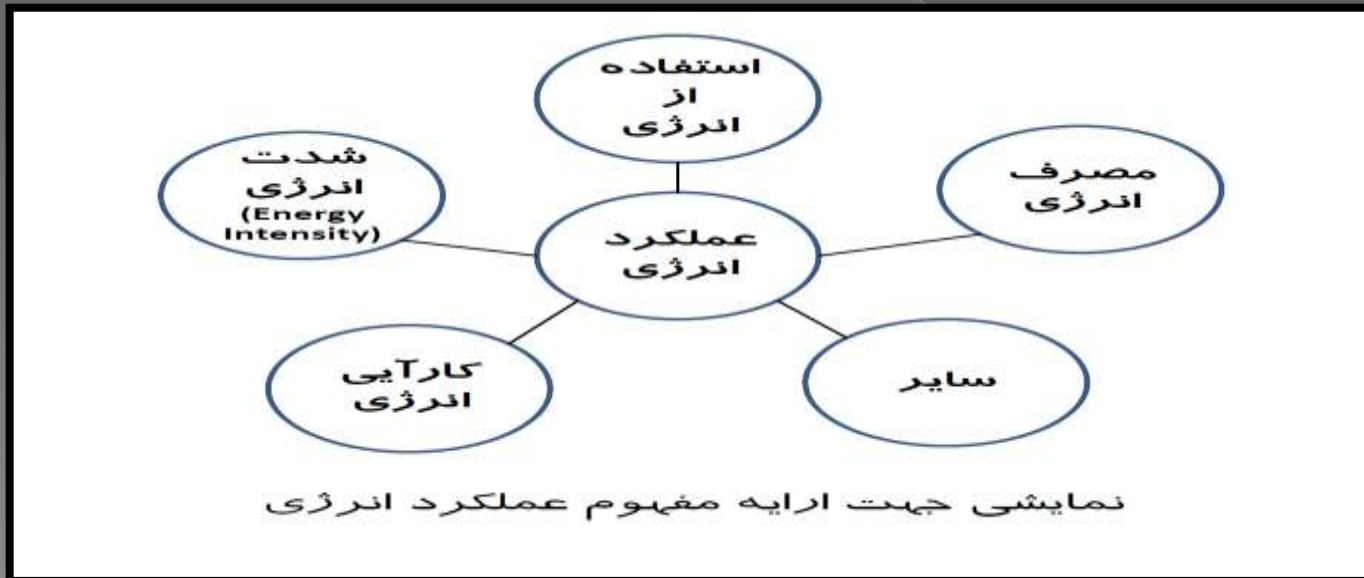
**Ready for publication by
mid-2011**

http://www.iso.org/iso/iso_technical_committee?commid=558632

ISO 50001

مقصود این استاندارد بین المللی ، توانمند سازی سازمانها برای ایجاد سیستم ها و فرایندهای ضروری برای بهبود عملکرد انرژی شامل کارآیی ، استفاده و مصرف انرژی است.

اجرا این استاندارد به کاهش انتشار گاز گلخانه ای ، هزینه انرژی و سایر پیامدهای مرتبط با محیط زیست از طریق مدیریت نظام مند انرژی منجر می شود .

ISO 50001

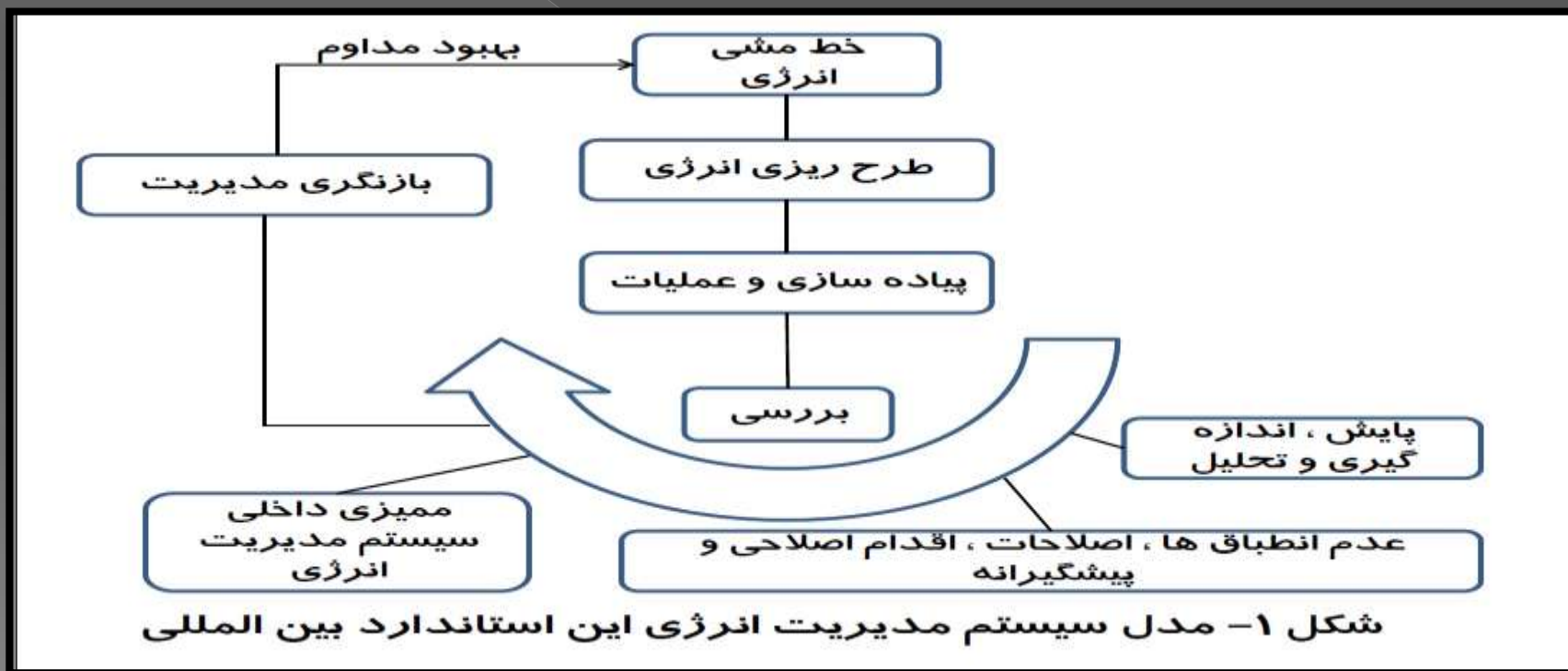
این استاندارد بین المللی الزامات سیستم مدیریت انرژی را برای یک سازمان مشخص می کند تا بر اساس آن ، سازمان بتواند خط مشی انرژی را توسعه داده و اجرا نماید ، و همچنین با توجه به الزامات قانونی و اطلاعات مربوط به استفاده انرژی بارز (Energy Use Significant) ، اهداف کلان (Objectives) اهداف خرد (Targets) و برنامه های عملیاتی (Action Plans) انرژی را اجرا نماید .

سیستم مدیریت انرژی (EnMS)

یک سیستم مدیریت انرژی (EnMS) سازمان را قادر می سازد که با اجرای اقدام ضروری برای بهبود عملکرد انرژی خود و ارائه انطباق سیستم با الزامات این استاندارد بین المللی ، تعهدات اشاره شده در خط مشی را محقق کند.

رویکرد PDCA در زمینه مدیریت انرژی

مبنای این استاندارد بین المللی بر چارچوب بهبود مداوم یعنی طرح ریزی - اجرا - بررسی - اقدام (PDCA) است و مدیریت انرژی را بکار هرروزه سازمان پیوند می دهد ، همانگونه که در شکل نشان داده شده است.

رویکرد PDCA در زمینه مدیریت انرژی

طرح ریزی : (Plan)

اجرای بازنگری انرژی و برقراری خط مبناء ، شاخص های عملکرد انرژی ، اهداف کلان ، اهداف خرد و برنامه های عملیاتی مورد نیاز برای کسب نتایج در بهبود عملکرد انرژی در ارتباط با خط مشی انرژی سازمان .

اجراء : (Do)

اجرا برنامه های عملیاتی مدیریت انرژی.

بررسی : (Check)

پایش و اندازه گیری فرآیندها و ویژگی های کلیدی در عملیاتها ، که مشخص کننده عملکرد انرژی آنها در مقابل خط مشی انرژی و اهداف کلان انرژی است و گزارش دهی نتایج .

اقدام : (Act)

انجام اقدامات جهت بهبود مداوم عملکرد انرژی و سیستم مدیریت انرژی .

سطح سازگاری و مدیریت یکپارچه

این استاندارد بر مبنای عناصر عمومی که در سایر استانداردهای سیستم مدیریت ایزو یافت می شود ، پایه ریزی شده است و سطح سازگاری بالا و قابل ملاحظه ای را با **ISO 9001** و **ISO 14001** تامین می کند.

یک سازمان می تواند این استاندارد بین المللی را انتخاب و سایر سیستم های مدیریت ، شامل ارتباط آن ها با کیفیت ، محیط زیست ، ایمنی و بهداشت حرفه ای یکپارچه نماید .

واژگان و تعاریف

(Energy) انرژی

الکتریسیته ، سوخت ، بخار ، گرما ، هوای فشرده و واسط های مشابه .

(Energy Baseline) خط مبنای انرژی

مرجع (مراجع) کمی که مبنایی را برای مقایسه عملکرد انرژی فراهم می آورد .

(Energy Consumption) مصرف انرژی

مقدار عددی کاربرد انرژی .

(Energy Efficiency) کارایی انرژی

نسبت یا دیگر ارتباط عددی بین یک خروجی عملکرد ، خدمت ، کالا یا انرژی و یک ورودی انرژی .

واژگان و تعاریف

یادآوری

ورودی و خروجی هر دو لازم است به گونه ای شفاف از نظر کمیت و کیفیت مشخص شده، و قابل اندازه گیری باشند.

(Energy Management System (EnMS))

سیستم مدیریت انرژی

دسته ای از عناصر بهم مرتبط و متعامل برای برقراری یک خط مشی انرژی و اهداف کلان انرژی و فرایندها و روش های اجرایی برای دست یابی به اهداف آنها

(Energy Management Team) تیم مدیریت انرژی

شخص (اشخاص) مسئول اجرا اثربخش فعالیت های سیستم مدیریت انرژی و ایجاد بهبود ها در عملکرد انرژی .

واژگان و تعاریف

(Energy Objective) اهداف کلان انرژی

نتایج مشخص یا مجموعه ای دستاورد برای برآورده سازی خط مشی انرژی سازمان در ارتباط با بهبود عملکرد انرژی.

(Energy Performance) عملکرد انرژی

نتایج قابل اندازه گیری مرتبط با کارایی انرژی، مصرف انرژی، استفاده انرژی

(Energy Performance Indicator (EnPI)) شاخص عملکرد انرژی

ارزش عددی یا اندازه عملکرد انرژی که به وسیله سازمان تعریف شده است.

واژگان و تعاریف

خط مشی انرژی (Energy Policy)

بیانیه ای سازمانی که بوسیله آن جهت گیری و گرایش های فراگیر یک سازمان در ارتباط با عملکرد انرژی بطور رسمی از طرف مدیریت ارشد بیان می گردد.

خط مشی انرژی چارچوبی را برای اقدام و تعیین اهداف کلان و اهداف خرد انرژی فراهم می نماید.

بازنگری انرژی (Energy Review)

تعیین عملکرد انرژی سازمان بر اساس داده ها و سایر اطلاعاتی که منجر به شناسایی فرصت های بهبود می شود.

واژگان و تعاریف

(Energy Target) هدف خرد انرژی

الزام جزئی و عددی عملکرد انرژی قابل کاربرد برای سازمان یا بخش هایی از آن که از اهداف کلان انرژی گرفته می شود و لازم است جهت تحقق اهداف کلان تعیین و برآورده شوند .

(Energy Use) استفاده انرژی

طریقه و نوع کاربرد انرژی.

مثال : تهویه ، روشنایی ، گرمایش ، سرمایش ، حمل و نقل ، فرآیندها ، خطوط تولید .

(Energy Services) خدمات انرژی

فعالیت ها و نتایج مربوط به تدارک و یا استفاده انرژی.

واژگان و تعاریف

(Interested Parties) طرف های ذینفع

شخص یا گروهی که به عملکرد انرژی سازمان مرتبط می شود یا از آن تاثیر می پذیرد .

(Significant Energy Use) استفاده انرژی بارز

حسابرسی استفاده انرژی برای مصرف قابل توجه انرژی و یا ارایه پتانسیل قابل توجه برای بهبود عملکرد انرژی .

(Top Management) مدیریت ارشد

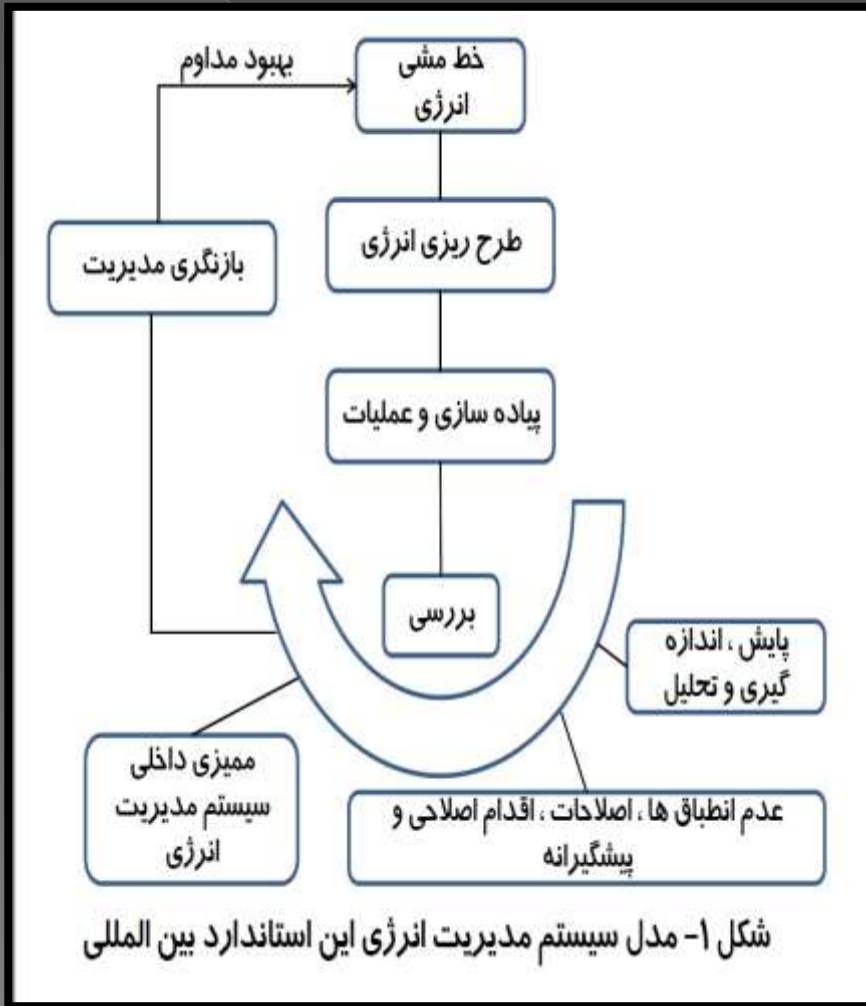
شخص یا گروهی از کارکنان که هدایت و کنترل سازمان را در بالاترین سطح سازمانی به عهده دارد .

یادآوری

مدیریت ارشد سازمان را مطابق با تعریف دامنه کاربرد و مرز سیستم مدیریت انرژی کنترل می کند .

الزامات سیستم مدیریت انرژی

الزامات کلی
مسئولیت مدیریت
خط مشی انرژی
طرح ریزی انرژی
اجرا و عملیات
بررسی
بازنگری مدیریت

الزامات کلی

- ۱ - یک سیستم مدیریت انرژی را مطابق با الزامات این استاندارد بین المللی ایجاد ، مستند ، اجرا و نگهداری نماید و آن را بهبود بخشد.
- ۲ - دامنه کاربرد و مرزهای سیستم مدیریت انرژی خود را تعریف و مستند نماید .
- ۳ - چگونگی برآورده شدن الزامات این استاندارد بین المللی را به منظور دستیابی به بهبود مداوم عملکرد انرژی و سیستم مدیریت انرژی خود، تعیین کند .

مسئولیت مدیریت

مدیریت ارشد

مدیریت ارشد باید تعهد خود را به پشتیبانی از سیستم مدیریت انرژی و بهبود مداوم اثربخشی آن بوسیله موارد زیر نشان دهد .

۱- تعریف ، ایجاد ، اجرا و نگهداری خط مشی انرژی .

۲- منصوب کردن نماینده مدیریت و موافقت کردن با تشکیل تیم مدیریت انرژی .

۳- تامین منابع لازم برای ایجاد ، اجرا ، نگهداری و بهبود سیستم مدیریت انرژی و در نتیجه عملکرد انرژی .

مسئولیت مدیریت

نماینده مدیریت

مدیریت ارشد باید نماینده (نمایندگان) مدیریتی با مهارت های مقتضی و صلاحیت برگزیند که صرف نظر از سایر مسئولیتهايش ، مسئولیت و اختیار برای موارد زیر را دارا باشد .

۱- اطمینان حاصل کند که سیستم مدیریت انرژی بر اساس این استاندارد بین المللی ایجاد ، اجرا و نگهداری شده است و بطور مداوم بهبود می یابد .

۲ - شناسایی ، شخص (اشخاصی) با سطح مناسبی از اختیارات مدیریت که با نماینده مدیریت همکاری و فعالیت های سیستم مدیریت انرژی را پشتیبانی نماید .

۳ - گزارش دهی به مدیریت ارشد در مورد عملکرد انرژی .

مسئولیت مدیریت

نماینده مدیریت

- ۵ - اطمینان حاصل کند که طرح ریزی فعالیت های سیستم مدیریت انرژی به صورتی معین شده که قادر به پشتیبانی از خط مشی انرژی سازمان می باشند .
- ۶ - مشخص کردن و مطلع کردن حیطه مسئولیتها و اختیارات به منظور تسهیل اثربخشی مدیریت انرژی .
- ۷ - تعیین معیارها و روش های لازم برای اطمینان از اثربخش بودن عملیات و کنترل سیستم مدیریت انرژی هر دو .
- ۸ - ترویج آگاهی نسبت به خط مشی و اهداف انرژی در تمامی سطوح سازمان .

خط مشی انرژی

خط مشی انرژی باید تعهد سازمان برای دستیابی به بهبود عملکرد انرژی را تبیین کند. مدیریت ارشد باید خط مشی انرژی سازمان را تعریف و اطمینان حاصل کند که آن:

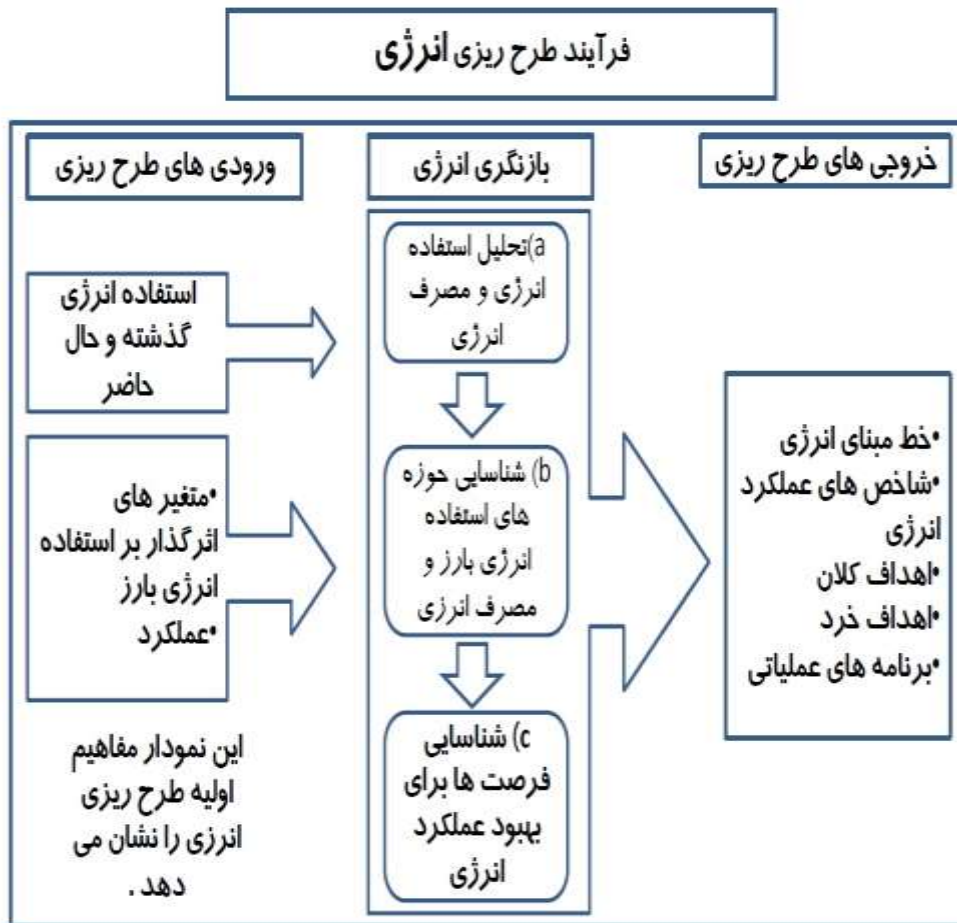
- ۱- متناسب با طبیعت و مقیاس استفاده و مصرف انرژی سازمان می باشد.
- ۲- شامل تعهد به بهبود مداوم در عملکرد انرژی می باشد.
- ۳- شامل تعهد به حصول اطمینان از در دسترس بودن اطلاعات و منابع لازم برای دستیابی به اهداف کلان و اهداف خرد می باشد.
- ۴- شامل تعهد به تبعیت از الزامات قانونی قابل کاربرد و همچنین الزامات دیگری است که سازمان در ارتباط با استفاده، مصرف و کارایی انرژی، خود را نسبت به رعایت آنها موظف کرده است.

خط مشی انرژی

- ۶- چارچوبی برای تعیین و بازنگری اهداف کلان و اهداف خرد انرژی مهیا می کند .
- ۷- خرید محصولات و خدمات دارای کارآیی انرژی (بیشتر) را پشتیبانی می کند و برای بهبود عملکرد انرژی طراحی شده است .
- ۸- مدون شده و به کلیه سطوح سازمان ابلاغ شده است .
- ۹- به صورت منظم بازنگری شده و در صورت نیاز بروز شده است .

طرح ریزی انرژی

نمودار مفهومی فرآیند طرح ریزی انرژی

سازمان باید یک فرآیند طرح ریزی انرژی را اجرا و مستند نماید. طرح ریزی انرژی باید با خط مشی انرژی سازگار باشد و باید فعالیتها را به سمت بهبود مداوم عملکرد انرژی هدایت کند.

طرح ریزی انرژی باید فعالیتها را اثرگذار بر عملکرد انرژی سازمان را بازنگری نماید.

طرح ریزی انرژی

الزامات قانونی و سایر الزامات

سازمان باید الزامات قانونی و سایر الزامات قابل کاربرد در ارتباط با استفاده، مصرف و کارآیی انرژی، که خود را موظف به انجام آنها دانسته است، شناسایی کرده، اجرا نموده و در دسترس داشته باشد.

سازمان باید چگونگی اعمال این الزامات برای استفاده، مصرف و کارآیی انرژی خود را تعیین کند و باید اطمینان حاصل کند که این الزامات قانونی و سایر الزامات قابل کاربرد که سازمان خود را موظف به انجام آنها می داند، در ایجاد، اجرا و نگهداری سیستم مدیریت انرژی، مورد توجه قرار می گیرند. الزامات قانونی و سایر الزامات باید در فواصل زمانی تعریف شده بازنگری شوند.

طرح ریزی انرژی

بازنگری انرژی

سازمان باید یک بازنگری انرژی را توسعه ، ثبت و نگهداری نماید . شیوه و معیارهایی که برای توسعه بازنگری انرژی مورد استفاده قرار می گیرند باید مستند شوند . برای توسعه بازنگری انرژی سازمان باید :

۱ - استفاده و مصرف انرژی را بر اساس اندازه گیری و سایر داده ها تحلیل نماید . مثل :

- شناسایی منابع جاری انرژی.

- ارزیابی استفاده و مصرف انرژی حال حاضر و گذشته .

۲ - شناسایی ، الویت بندی و ثبت فرصت ها برای بهبود عملکرد انرژی .

طرح ریزی انرژی

بازنگری انرژی

- ۳ - بر مبنای تحلیل میزان استفاده و مصرف انرژی ، حوزه های دارای استفاده انرژی بارز را شناسایی نماید . مثل :
- شناسایی امکانات ، تجهیزات ، سیستم ها ، فرآیندها و کارکنانی که برای یا از طرف سازمان کار می کنند و اثر بارزی بر استفاده و مصرف انرژی می گذارند .
- شناسایی سایر متغیرهای موثر که بر استفاده های انرژی بارز اثر دارند .
- تعیین عملکرد جاری انرژی امکانات ، تجهیزات ، سیستم ها و فرآیندها در ارتباط با استفاده های انرژی بارز شناسایی شده .
- تخمین میزان استفاده و مصرف انرژی در آینده .

طرح ریزی انرژی

خط مبنای انرژی

سازمان باید با استفاده از اطلاعات موجود در بازنگری اولیه انرژی با در نظر گیری یک دوره زمانی مناسب داده ها برای استفاده و مصرف انرژی سازمان ، خط (های) مبنای انرژی را ایجاد نماید .

تغییرات در عملکرد انرژی باید در برابر خط (های) مبنای انرژی سنجیده شوند .

شاخص های عملکرد انرژی

سازمان باید شاخص عملکرد انرژی مناسب را برای پایش و اندازه گیری عملکرد انرژی شناسایی نماید . روش تعیین و بروز کردن شاخص های عملکرد انرژی باید ثبت و به صورت منظم بازنگری شود .

شاخص های عملکرد انرژی باید به نحو مقتضی بازنگری شده و با خط مبنای انرژی مقایسه شود .

طرح ریزی انرژی

اهداف کلان انرژی ، اهداف خرد انرژی و برنامه های عملیاتی مدیریت انرژی

سازمان باید اهداف کلان و اهداف خرد انرژی مدونی را در ارتباط با بخش ها ، سطوح ، فرآیندها یا امکانات داخل سازمان ایجاد ، اجرا و نگهداری نماید . برای دستیابی به اهداف کلان و اهداف خرد باید چارچوب زمانی برقرار شود .

اهداف کلان و اهداف خرد باید با خط مشی انرژی سازگار باشند . اهداف خرد باید با اهداف کلان سازگار باشند .

اجرا و عملیات

سازمان باید از برنامه های عملیاتی و سایر خروجی های نتیجه شده از فرآیند طرح ریزی ، برای اجرا و عملیات استفاده نماید .

صلاحیت ، آموزش و آگاهی

سازمان باید اطمینان حاصل نماید که هر شخص (ها) که برای سازمان یا از طرف آن کار می کند ، واجد صلاحیت بر پایه تحصیلات ، آموزش ، مهارت یا تجربه در ارتباط با استفاده های انرژی بارز می باشد .

اجرا و عملیات

ارتباطات

سازمان باید با توجه به عملکرد انرژی و سیستم مدیریت انرژی خود ، ارتباط داخلی را متناسب با اندازه سازمان ایجاد نماید .

سازمان باید فرآیندی را ایجاد و اجرا نماید که بر اساس آن هر فردی که برای یا از طرف سازمان کار می کند بتواند تفسیرها یا پیشنهادهایی را برای بهبود سیستم مدیریت انرژی ارائه نماید .

سازمان باید نسبت به ارتباطات بیرونی در خصوص خط مشی انرژی ، سیستم مدیریت انرژی و عملکرد انرژی تصمیم بگیرد و باید تصمیمات خود را مستند نماید و اگر این تصمیمات مبنی بر برقراری ارتباط باشد ، سازمان باید روش لازم برای اینگونه ارتباطات بیرونی را ایجاد و اجرا نماید .

اجرا و عملیات

مستندسازی

الزامات مستند سازی:

سازمان باید اطلاعات مورد نیاز برای تشریح عناصر اصلی سیستم مدیریت انرژی و روابط متقابل آنها را بر روی کاغذ ، به صورت الکترونیکی یا بر روی هر واسط دیگر ایجاد ، اجرا و نگهداری نماید .

مستند سازی سیستم مدیریت انرژی باید شامل موارد زیر باشد :

۱- دامنه کاربرد و مرزهای سیستم مدیریت انرژی .

۲- خط مشی انرژی،

۳- اهداف کلان ، اهداف خرد و برنامه های عملیاتی انرژی ،

۴- مستندات ، شامل سوابقی که توسط این استاندارد بین المللی الزام شده است ،

۵- سایر مستنداتی که توسط سازمان ضروری تشخیص داده شده اند .

اجرا و عملیات

مستندسازی

کنترل مستندات :

مستنداتی که توسط این استاندارد و سیستم مدیریت انرژی الزام شده اند ، باید کنترل شوند. در جائیکه مقتضی باشد ، این ها شامل مستندات فنی نیز می شوند

کنترل عملیات

سازمان باید عملیات و فعالیتهای نگهداری را که مرتبط با استفاده های انرژی بارز می باشند و سازگار با خط مشی انرژی ، اهداف کلان ، اهداف خرد و برنامه های انرژی هستند ، مشخص و طرح ریزی نماید تا اطمینان حاصل کند که آنها تحت شرایط کنترل شده قابل اجرا هستند.

اجرا و عملیات

طراحی

سازمان باید در طراحی امکانات ، تجهیزات ، سیستم ها و فرآیندهای جدید ، بهینه شده و بازسازی شده به فرصتهای موجود برای بهبود عملکرد انرژی و کنترل عملیات ، که می تواند یک جنبه بارز در عملکرد انرژی داشته باشد ، توجه داشته باشد.

خرید خدمات انرژی ، محصولات ، تجهیزات و انرژی

سازمان باید ، در هنگام خرید خدمات انرژی ، محصولات و تجهیزاتی که پیامدی بر استفاده انرژی بارز دارند یا می توانند داشته باشند، تامین کنندگان را مطلع کند که خرید تا اندازه ای بر مبنای عملکرد انرژی، ارزیابی می شود . سازمان باید برای ارزیابی استفاده ، مصرف و کارآیی انرژی در طول عمر برنامه ریزی شده یا مورد انتظار محصولات ، تجهیزات و خدمات خریداری شده ای که از انرژی استفاده می کنند و دارای پیامد بارز بر عملکرد انرژی سازمان هستند ، معیارهایی را ایجاد و برقرار نماید .

بررسی

پایش ، اندازه گیری و تحلیل

سازمان باید اطمینان حاصل کند که ویژگی های کلیدی عملیات خود را که تعیین کننده عملکرد انرژی هستند ، در فواصل زمانی برنامه ریزی شده ، پایش ، اندازه گیری و تحلیل می نماید .

ارزیابی انطباق با الزامات قانونی و سایر الزامات

سازمان باید در فواصل زمانی برنامه ریزی شده انطباق با الزامات قانونی و سایر الزاماتی که خود را موظف به رعایت آنها می داند و برای استفاده و مصرف انرژی خود دارای اهمیت هستند ، ارزیابی نماید .

بررسی

ممیزی داخلی سیستم مدیریت انرژی

سازمان باید ممیزی های داخلی را در فواصل زمانی برنامه ریزی شده اجرا نماید تا اطمینان حاصل کند که سیستم مدیریت انرژی :

- با ترتیبات طرح ریزی شده برای مدیریت انرژی شامل الزامات این استاندارد بین المللی انطباق دارد ،
- با اهداف کلان و اهداف خرد انرژی تعیین شده انطباق دارد ،
- به طور اثربخش اجرا شده و نگهداری می شود و عملکرد انرژی را بهبود بخشد .

بررسی

عدم انطباق ها ، اصلاحات ، اقدام اصلاحی و اقدام پیشگیرانه

سازمان باید عدم انطباق های واقعی و بالقوه را بوسیله انجام اصلاحات ، و بوسیله اجرای اقدام اصلاحی و اقدام پیشگیرانه مورد توجه قرار دهد.

کنترل سوابق

سازمان باید هرگونه سوابق ضروری را به منظور اثبات انطباق با الزامات سیستم مدیریت انرژی خود و این استاندارد بین المللی و نتایج حاصل از عملکرد انرژی را ایجاد و نگهداری نماید .

سازمان باید کنترل هایی برای شناسایی ، بازیابی و نگهداری سوابق ، تعریف و اجرا سازد .

بازنگری مدیریت

مدیریت ارشد باید سیستم مدیریت انرژی سازمان را در فواصل زمانی طرح ریزی شده به منظور اطمینان از تداوم تناسب ، کفایت و اثربخشی آن بازنگری نماید . سوابق بازنگری های مدیریت باید نگهداری شود.

ورودی های بازنگری مدیریت

ورودی های بازنگری مدیریت باید شامل موارد زیر باشد:

پی گیری اقدامات از بازنگری های قبلی مدیریت ، بازنگری خط مشی انرژی ، بازنگری عملکرد انرژی و شاخص های عملکرد انرژی مرتبط ، نتایج ارزیابی انطباق با الزامات قانونی و تغییر در الزاماتی که سازمان خود را موظف به رعایت آنها می داند ، میزان برآورده شدن اهداف کلان و اهداف خرد انرژی ، نتایج ممیزی سیستم مدیریت انرژی ، وضعیت اقدامات اصلاحی و اقدامات پیشگیرانه ، عملکرد انرژی تخمین زده شده برای دوره آتی ، توصیه هایی برای بهبود .

بازنگری مدیریت

خروجی های بازنگری مدیریت

تغییر در عملکرد انرژی سازمان ،

تغییر در خط مشی انرژی ،

تغییر در شاخص های عملکرد انرژی ،

تغییر در اهداف کلان ، اهداف خرد یا سایر عناصر سیستم مدیریت انرژی ،

سازگار با تعهد سازمان برای بهبود مداوم ،

تغییر در تخصیص منابع .

منابع

Energy management systems - Requirements with guidance for use ISIRI-ISO 50001

- سیستم های مدیریت انرژی - الزامات همراه با راهنمای استفاده
- استاندارد ایران - ایزو ۵۰۰۰۱ چاپ اول